

ФІДАЄВА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
Наукова бібліотека, завідувач відділу рідкісних видань

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Рідкісні та цінні видання – це своєрідна духовна скарбниця людства, його колективна пам'ять. Історична та культурна роль фондів рідкісних видань полягає у впливі духовної культури минулого на духовний світ сучасної людини. Створення спеціалізованих відділів рідкісних видань, дослідження, забезпечення їх збереженості, раціональна доступність для наукового вивчення та просвітницьких цілей є найважливішим завданням бібліотек.

У структурі наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія» почесне місце посідає відділ рідкісних видань, який є місцем зберігання фонду рідкісних та цінних видань, книжкових пам'яток. У науковій літературі терміни «рідкісна книга», «цінна книга», «книжкова пам'ятка» використовуються як синоніми. Але останній із них має переваги, оскільки передбачає правовий статус такої книги, її історичну значимість та виявляє суть книги-пам'ятки [1] Сьогодні фонд налічує більш 14000 примірників та періодичних видань вітчизняних і зарубіжних письменників, діячів науки, культури, інші історичні документи з багатьох галузей наук українською, російською та іноземними мовами і охоплює період XVII – XXI століть.

Відділ рідкісних видань веде багаторічну роботу з дослідження та вивчення фонду. Активізація роботи з наукового опису рідкісних видань є першочерговим завданням відділу бібліотеки. Опублікування подібних описів вводить у науковий обіг певний книжковий фонд, полегшуючи його використання спеціалістами різних галузей знань.

Співробітники наукової бібліотеки НУ «ОЮА» працюють над новим проектом: «Світова релігійна спадщина у фондах наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія»». Було виділено напрямки дослідження літератури: 1. Релігійні тексти первинного характеру; 2. Релігійні тексти похідного характеру, пояснюючі, доповнюючі перші; 3. Авторські книги релігійної тематики; 4. Авторські книги тематики «Релігія і право».

Відділ рідкісних видань має в своєму фонді книги всіх напрямків. Особливу увагу приділили виданням XVII – XIX століть. Було проведено велику роботу з опрацювання та дослідження цих книг. Під час роботи виявилось багато цікавого і нового. Так, «Новий Завіт», який за відсутності перших та останніх сторінок, за деякими ознаками, вважали виданим у 1623 році, після ретельного дослідження виявився книгою «Новий Завіт і Псалтир» (Новый Завет Господа нашего Иисуса Христа. В нем же и Псалтырь. Кутейн : Друкарня Богоявленського монастиря),

1652 року. Це видання предствляє Могильовську традицію книгодрукування, адже, як відомо, Кутеїнська друкарня була заснована могильовським першодрукарем Спиридоном Соболевим в 1630 році, і далі продовжувала розпочату ним традицію.

Після острозької публікації «Книга Нового Завіта в нейже напереді псалтир» була повторена друкарнею Віденського братства у Св'ї (Вевіс) 1611 року, коштом Богдана Огінського. Пізніше Новий Завіт з псалтирем тим же малим форматом (вісімкою) перевидавався у Вільні (1623, 1641) і Києві (1658, 1692), а форматом четвірки – у Кутеїні (1652), Києві (1732). Незважаючи на значні різниці в тексті й оформленні, всі ці видання за складом, в основному, повторювали острозьке. У Москві видання цього типу у XVII столітті не друкувалися зовсім, оскільки церковна влада вважала необхідним друкувати лише літургічні тексти, а не книжки для домашнього читання. Ось чому примірники Нового Завіту з білоруських і українських друкарень високо цінувалися у Росії. Перше у Москві повне видання Нового Завіту вийшло 1702 р. і було наслідуванням київських видань [1].

Релігійні періодичні видання у колекції відділу рідкісних видань наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична бібліотека» представлені журналом «Настанови і розради Святої Віри Християнської» за 1888 і 1903 роки.

Історія цього журналу не тільки складова видавничої діяльності Російської православної церкви, а й важливий елемент історії Одеси, в якій сформувався унікальний соціокультурний простір з неповторним колоритом, що відображає різні релігійні та культурні традиції.

Для сприяння паломникам у відвідуванні Афона і Святої Землі, в Одесі морських воротах Російської Імперії, в кінці XIX століття російські обителі на Афоні Пантелеймонов монастир, Іллінський і Андріївський скит, побудували свої подвір'я. У 1874 році було влаштовано подвір'я Афонського Андріївського скиту (Андріївський скит чернецький скит поблизу Кар'є, адміністративного центру Афона в Греції). Про важливість цього кроку свідчить цитата з друкованих видань того часу: «Близку майбутність чекає цю святу обитель. Цей єдиний на Афоні, російський в повному розумінні слова, розплідник чернечий протягом будь-яких 40 років розрісся так широко, що пустив свої галузі і в Росії, де його установи приносять чималу користь благочестивому російському народу, особливо в Одесі ...».

Одеське подвір'я Афонського скиту протягом декількох років розширювалося: в 1883 році споруджено будинок для прочан, в 1885 закладено великий корпус з церквою, в 1887 році освячений верхній храм в ім'я Сергія Радонезького перлина в архітектурному оздобленні Одеси. У тому ж році з ініціативи настоятеля Андріївського скиту, надалі архімандрита Йосипа (1845-1908), було засновано видання «Настанови і розради Святої Віри Християнської» періодичністю 2 рази на місяць [2]. Журнал друкувався в друкарні Е.І. Фесенко під редакцією інспектора Одеської семінарії В. Анісімова. Зміст журналу становили витяги з богослужбових книг, священної та церковної історії. Інформація про

нього міститься в найбільш відомих енциклопедичних і довідкових виданнях того часу Енциклопедичному словнику Ф.А. Брокгауза і І.А. Ефрона (1890-1907) [3]. Повному православному богословському енциклопедичному словнику (1913), бібліографічному виданні Н.М. Лісовського «Бібліографія російської періодичної преси 1703-1900 pp.» (1915) [4].

Для нового видання Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», тільки у відділі рідкісних видань було досліджено більш 40 примірників. Ця робота дозволяє узагальнити величезний досвід у даному напрямі бібліотечної, бібліографічної, книгознавчої в широкому розумінні цього слова справи, запропонувати теоретичні підвалини та комплекс практичних дій щодо формування, обліку, вивчення унікальних фондів.

Наш обов'язок – зберегти національне надбання і зробити доступним документальний спадок минулого сучасним та майбутнім поколінням.

Список використаної літератури:

1. Ковальчук Г. І. Теорія та практика книжкового пам'яткознавства ХХ століття: автореф. дис. ...д-ра іст. наук: 07.00.08. Київ, 2005. С. 18.
2. Новый Завет с Псалтирю. Електронний ресурс: http://belbook.nlb.by/items/show/37?fbclid=IwAR0vyRrwtauqojdLyiUFCiSa5Gm_X0vmz-UxUswisrXMdSxooAbSm9-zeGE#?c=0&m=0&s=0&cv=2
3. Блинова Л. Н. История Свято-Андреевского подворья в Одессе / Императорское Православное Палестинское Общество. URL: <http://afonit.info/biblioteka/russkij-afon/istoriya-afonskogo-svyato-andreevskogo-podvorya-v-odesse>
4. Библиография русской периодической печати 1703–1900 гг. : (Материалы для истории рус. журналистики) / сост. и изд. Н. М. Лисовский. Петроград: тип. АО тип. дела, 1915. 1088 с.
5. Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона. – С.-Пб.: Брокгауз-Ефрон. 1890–1907. – Т. 40. – 481 с.

Ключові слова: музей книги, книжкова спадщина, релігіна література.

Ключевые слова: музей книги, книжная наследие, религи́на литература.

Key words: book museum, book heritage, religion literature.